การศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย

A Study of Management on Non-Degree Programs and Credit Bank Systems of Sukhothai Thammathirat Open University and Open Universities in Asia

นิรนาท แสนสา[1] สุมาลี สังข์ศรี[2] กุลชลี จงเจริญ[3]
ศิตา เยี่ยมขันติถาวร[4] รัตนา ดวงแก้ว[5] ดรุณี จำปาทอง[6] และ *วรรณประภา สุขสวัสดิ์[7]
Niranart Sansa[1] Sumalee Sungsri[2] Koolchalee Chongcharoen[3]
Sita Yiemkuntitavorn[4] Ratana Daungkaew[5] Darunee Jumpatong[6] and Wannaprapha Suksawas[7]
[2]ศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[2]Prof. Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
[1,3-5]รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[1,3-5] Assoc. Prof. Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
[6-7]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[6-7]Asst. Prof. Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
*Corresponding author. e-mail: wannaprapha_s@hotmail.com

Received : January 5, 2023
Revised : November 29, 2023
Accepted : December 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต และศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบาย การดำเนินการการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต ผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และแหล่งข้อมูลเอกสารจากมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย 5 แห่ง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบบันทึกข้อมูล ระยะที่ 2 ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เครื่องมือวิจัย ได้แก่ ประเด็นการสนทนา ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยพบว่ามีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและมีการใช้สื่อข้อมูลสารสนเทศหลากหลาย นโยบายและการจัดองค์การมีความชัดเจน หลักสูตรและการเรียนการสอนตรงกับความต้องการของผู้เรียน ขณะที่มหาวิทยาลัยเปิดในเอเชียแต่ละประเทศดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่หน่วยงานของรัฐกำหนดเพื่อตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และ 2) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ (1) การบริหารจัดการหลักสูตร มหาวิทยาลัยควร (1.1) มีแนวทางในการนำนโยบายระดับชาติมาสู่การปฏิบัติ

ที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (1.2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในหลักสูตร Non-degree ให้ครอบคลุมบุคคลทุกช่วงวัย (2) การบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตมีข้อเสนอว่า (2.1) รัฐควรกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิเพื่อให้มหาวิทยาลัยใช้เป็นกรอบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ (2.2) รัฐควรให้มีหน่วยงานกลางเพื่อกำกับมาตรฐานการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และ (2.3) มีคณะกรรมการดำเนินการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในทุกระดับ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree, ระบบคลังหน่วยกิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัยเปิด

Abstract

The present study aimed to study studied the management of non-degree programs and credit bank systems and propose related policies. Phase 1 studied the management of non-degree programs and credit bank systems. The participants were chief executives, lecturers, officers, and university students including the study of document of 5 open universities. The research instruments were questionnaires and recording forms. Phase 2 examined the proposed policies regarding the management development of non-degree programs and credit bank systems. The participants were experts, lecturers, officers, and university students. The research tool was a guided focus group interview. The research revealed that 1) the management of non-degree programs and credit bank systems of STOU was generally at a high level. This included a strong technological infrastructure and the use of various information media. Policies and organizational arrangements were clear, and the curriculum and teaching methods align with the needs of the students. While the management of non-degree programs and credit bank systems of the other open universities in Asia demonstrated that each university has established responsibilities based on the government's guidelines that helped promoting the life-long learning policy. In phase 2, (1) some of the proposed policies in relation to the management of non-degree programs were as follows: (1.1) The universities should adopt a national policy to enhance lifelong learning. (1.2) The universities should determine the target groups for non-degree curriculums that cover all ages. (2) some of the proposed policies on the management of the credit bank system were: (2.1) The government should establish standard qualification frameworks for universities to use as a reference for knowledge and experience transfer. (2.2) The government should create agencies to oversee the standards for knowledge and experience transfer, and (2.3) There should be committees responsible for monitoring and evaluating the performance of operations at all levels.

Keywords: Management on Non-Degree Programs, Credit Bank System, Sukhothai Thammathirat Open University, Open university

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วสู่โลกยุคดิจิทัล ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาที่พึงเน้นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่พร้อมต่อการดำรงวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 รัฐบาลและหน่วยงานระดับนโยบายได้กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 -2570) ที่มีเป้าหมายหลักที่การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) รวมทั้งนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ต่างมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของคน ดังนั้น การจัดการศึกษาทุกระดับจึงมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ซึ่งการจัดการศึกษาทุกระดับต่างก็มีจุดเน้นในการพัฒนาคนในแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ 2565 กล่าวถึงพันธกิจของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่ามุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศและผู้ใช้บัณฑิตโดยรวม สอดคล้องกับแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ซึ่งระบุกรอบยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551)

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมหาวิทยาลัยมีการจัดการเรียนรู้ในหลายรูปแบบทั้งการจัดการเรียนรู้แบบเดิม คือ แบบ Degree หมายถึงการเรียนแบบรับใบปริญญา และการเรียนรู้แบบ Non-degree ซึ่งเป็นการเรียนหลักสูตรระยะสั้นทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งไม่มุ่งเน้นปริญญาแต่เน้นให้เกิดทักษะในการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแบบ Non-degree จึงได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะ (reskill) และเพิ่มพูนสมรรถนะที่แตกต่างไปจากเดิม (upskill) ที่ตอบโจทย์กำลังคนเร่งด่วน เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่ทำงานอยู่แล้วหรือต้องการปรับเปลี่ยนสมรรถนะที่มีอยู่เดิมไปสู่สมรรถนะที่ตอบโจทย์กำลังคนเร่งด่วน หรือเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญา หรือที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาในปัจจุบัน รวมทั้งผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะและสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการทำงานได้หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน และตอบโจทย์ภาคอุตสาหกรรมและสถานประกอบการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะกำลังคนของประเทศทั้งในรูปแบบ reskill, upskill, และ new skill เพื่อรองรับงานในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะจัดเป็นหลักสูตร Non-degree ครอบคลุม 9 ทักษะใน 8 กลุ่มสาขาวิชาชีพ ได้แก่ 1) Smart Innovative Entrepreneur 2) Smart Farming 3) Care Giver 4) Smart Tourism 5) Data Science 6) Creative Content 7) Food for the future และ 8) Robotic/AI (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

นอกจากนี้ การเรียนในหลักสูตร Non-degree ผู้เรียนยังสามารถนำหน่วยกิตที่เรียนไว้แล้วมาเก็บสะสมเพื่อนำไปเทียบเคียงจนครบจำนวนหน่วยกิตตามโครงสร้างหลักสูตรเพื่อขอรับปริญญาต่อไปได้ ซึ่งการสะสมหน่วยกิตดังกล่าว เป็นการดำเนินงานที่เรียกว่าคลังหน่วยกิต โดยผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยกิตและผลการศึกษาทั้งจาก

การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (แนวทางการดำเนินงานคลังหน่วยกิตในระดับอุดมศึกษา, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของอรุณี ตระการไพโรจน์ (2561) พบว่า สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบธนาคารสะสมผลการเรียนรู้ (Credit Bank System) สำหรับการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย ยังไม่มีระเบียบ แนวทางหรือแนวปฏิบัติเรื่องการสะสมผลการเรียน และผลการเรียนรู้จากความรู้และประสบการณ์ในหน่วยงานการศึกษาทุกระดับทุกสังกัดที่ชัดเจนเพื่อนำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของหน่วยงานการศึกษาของไทยยังมีข้อจำกัดและควรได้รับการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ยึดปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตพัฒนาคุณภาพประชาชน เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบอาชีพ (กองแผนงาน งานสารสนเทศยุทธศาสตร์, 2565) รวมทั้งการขยายโอกาสทางการศึกษาด้วยการจัดการศึกษาทางไกลที่ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน มหาวิทยาลัยมีพันธกิจที่สำคัญ คือ การมุ่งผลิตบัณฑิตทุกระดับเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างความพร้อมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการจัดการศึกษาแบบ Degree และการศึกษาแบบ Non-degree ซึ่งการจัดการศึกษาแบบ Non-degree นั้น สามารถนำหน่วยกิตมาสะสมในระบบคลังหน่วยกิต สอดคล้องกับหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สาธารณรัฐเกาหลี โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยช่วยให้ผู้เรียนได้สะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตจากสถาบันการศึกษาทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเปิดโอกาสในการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือระดับอนุปริญญา (Ministry of Education, Science, and Technology, 2010)

จากความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย เพื่อจะได้เรียนรู้บทเรียนที่ประสบความสำเร็จและข้อจำกัดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ.ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและเหมาะสมกับสภาพของสังคมในยุคปัจจุบันยิ่งขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชียอีก 4 แห่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตสำหรับมหาวิทยาลัยเปิด

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาการสภาพบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย มีดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ได้แก่ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชียอีก 4 แห่ง ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซีย 2) มหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย 3) มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี และ 4) มหาวิทยาลัยเปิดจีน ผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล มีดังนี้ 1) มสธ. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร 15 คน อาจารย์ 44 คน บุคลากร 51 คน นักศึกษา 163 คน รวม 273 คน 2) มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซีย ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ 7 คน บุคลากร 7 คน และนักศึกษา 134 คน รวมทั้งสิ้น 148 คน 3) มหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย ได้แก่ ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 3 คน และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย 4) มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี แหล่งข้อมูล คือ เอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย และ 5) มหาวิทยาลัยเปิดแห่งจีน แหล่งข้อมูล คือ เอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย โดยการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลีและมหาวิทยาลัยเปิดจีนนั้น เป็นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลซึ่งทำให้ได้ข้อมูลเพียงพอเมื่อเทียบกับข้อมูลที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยอื่น

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 4 ฉบับ ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา และ 2) แบบบันทึกข้อมูลเพื่อศึกษาเอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตสำหรับมหาวิทยาลัยเปิด

สำหรับการศึกษาในระยะที่ 2 นี้ดำเนินการเฉพาะในประเทศในเท่านั้นโดยมีการสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กองยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา และผู้บริหารจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 2) อาจารย์และบุคลากร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร Non-degree จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และ มสธ. และ 3) นักศึกษาที่เรียนในหลักสูตร Non-degree จาก มสธ.

2.2 เครื่องมือที่ใช้การวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีประเด็นสำคัญครอบคลุมเกี่ยวกับ 1. การบริหารจัดการหลักสูตร Non-degree 2. ระบบคลังหน่วยกิต

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลจาก มสธ. มีข้อค้นพบดังนี้

1.1 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลของ มสธ.ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่บุคลากร มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการย่อยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดในประเด็นดังนี้ พื้นฐานทางเทคโนโลยีสามารถตอบสนองต่อการใช้งานการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อและเทคโนโลยีมีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การนำผลการประเมินไปใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ได้จริง ในขณะที่รายการย่อยที่ได้คะแนนต่ำสุด ประกอบไปด้วย ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรผู้รับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การประชาสัมพันธ์และการให้บริการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียน

1.2 สภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลของ มสธ. ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร และนักศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่อาจารย์ มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการย่อยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดในประเด็นดังนี้ ความสามารถในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ การนำผลการประเมินไปใช้ในการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตและการเทียบโอนหน่วยกิตและความพึงพอใจต่อกระบวนการเทียบโอนหน่วยกิต ในขณะที่รายการย่อยที่ได้คะแนนต่ำสุด ประกอบไปด้วย ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรผู้รับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการเทียบโอน

2. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซีย (Universitas Terbuka, Indonesia) มีข้อค้นพบ ดังนี้

สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลของมหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซีย พบว่า อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายการย่อย พบว่า มีความเหมาะสมของการจัดองค์กรที่รับผิดชอบในหลักสูตรแบบ Non-

degree และการเรียนการสอนที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในขณะที่รายการย่อยที่ได้คะแนนต่ำสุดประกอบด้วย ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรผู้รับผิดชอบ ความชัดเจนของนโยบายการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบข้อมูลสารสนเทศสามารถตอบสนองต่อการใช้งานบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซียนั้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยเพิ่งเริ่มดำเนินการจึงยังไม่สามารถให้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อการวิจัยครั้งนี้ได้

3. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree และระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย (Open University Malaysia)

3.1 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ประเทศมาเลเซียมีหน่วยงาน IPD (The Institute of Professional Development) รับผิดชอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน โดยเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สถาบันการวิจัย หน่วยฝึกอบรม และภาคอุตสาหกรรมในการพัฒนาหลักสูตร Non- degree ที่หลากหลายและเหมาะสมกับการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบัน

3.2 สภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต ประเทศมาเลเซียมีสถาบันคุณวุฒิแห่งมาเลเซีย (The Malaysian Qualifications Agency: MQA) เป็นหน่วยงานที่กำหนดกรอบคุณวุฒิแห่งมาเลเซีย (Malaysian Qualifications Framework: MQF) โดย MQA ได้จัดให้มีระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ (Accreditation of Prior Experiential Learning: APEL) ซึ่งมีการระบุขั้นตอนการเทียบโอนและหลักฐานที่ใช้ในการเทียบโอนไว้อย่างชัดเจน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะมี APEL Center รับผิดชอบการเทียบโอนหน่วยกิตโดยการประเมินความรู้และประสบการณ์เดิมของนักศึกษาตามกรอบคุณวุฒิระดับชาติ (MQF) ที่กำหนด

4. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree และระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี (Korea National Open University)

4.1 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี มี Prime College ซึ่งจัดการศึกษา Non- degree สำหรับคนวัยทำงานและวัยสูงอายุ โปรแกรมสำหรับผู้ทำงาน ได้แก่ Basic Work Skills Standard Course และ Basic Work Skills Enhancement Course และโปรแกรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โปรแกรม Liberal Arts & Civic Literacy โปรแกรม Second Life University Track โปรแกรม Return to Farming and Rural Life เป็นต้น วิธีการจัดการศึกษาทำในสองลักษณะคือ 1) การจัดการเรียนรู้ในระบบเปิด โดยใช้ Open Educational Resources Service (OER หรือ MOOC) เป็นการให้บริการทางการศึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และ 2) การจัดการเรียนรู้โดยศูนย์การเรียนรู้ของมหาวิทยาลัย hub university ทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาเพื่อจัดหลักสูตรทางวิชาชีพประเภทต่าง ๆ

4.2 สภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต (National Institute for Lifelong Education: NILE) มีหน้าที่กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต (Academic Credit Bank System: ACBS) กำหนดมาตรฐานหลักสูตร อนุมัติหลักสูตรของสถาบันการศึกษาและสถาบันการฝึกอบรมต่าง ๆ

ประกาศมาตรฐานหลักสูตร ประสาทปริญญาแก่ผู้ขอเทียบโอน ซึ่งผู้ขอเทียบโอนหน่วยกิต ได้แก่ ผู้ที่เรียนจากการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

5. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree และระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยเปิดจีน (Open University of China)

5.1 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree มหาวิทยาลัยเปิดจีน (OUC) ได้พัฒนาหลักสูตร Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของจีนที่กำหนดให้ต้องมีหลักสูตรการเรียนที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม และสร้างระบบคลังหน่วยกิตเพื่อการรับรองผลการเรียน การสะสมหน่วยกิต และการเทียบโอนผลการเรียน OUC มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการจำนวน 4 หน่วยงาน ประกอบด้วย 1) ภาควิชาการศึกษาของชุมชนและการฝึกอบรม (Department of External Education and Training) 2) มหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุ (The University for Older Adults) 3) ศูนย์การศึกษาและการฝึกอบรมของ OUC (The OUC Education and Training Centre) 4) สถาบันวิจัยด้านจิตรกรรมและศิลปะการเขียนพู่กัน OUC (The OUC Painting and Calligraphy Art Education Research Institute)

5.2 สภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต ในการดำเนินงานด้านระบบคลังหน่วยกิตนั้น OUC มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักงานบริหารจัดการคลังหน่วยกิตแห่งมหาวิทยาลัยเปิดจีน ซึ่งโครงสร้างของระบบคลังหน่วยกิต มี 5 ฝ่าย ได้แก่ สำนักงานทั่วไป ฝ่ายวิจัยและพัฒนามาตรฐาน ฝ่ายดำเนินการการรับรองผลการเรียน ฝ่ายพัฒนาธุรกิจ และศูนย์วิจัยประยุกต์โดยฝ่ายต่าง ๆ มีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานของระบบคลังหน่วยกิตซึ่งต้องรับผิดชอบ 3 งานหลัก คือ การรับรองผลการเรียน การสะสมหน่วยกิต และการโอนหน่วยกิต

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree และระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชียที่รายงานจากการวิเคราะห์ข้างต้นจะพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการบริหารจัดการหลักสูตร Non- degree เป็นไปตามนโยบายเพื่อการพัฒนาการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น มีวิธีการที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน และมีระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานในระดับชาติอย่างชัดเจน แต่การดำเนินการดังกล่าวในประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจนในมาตรฐานการเทียบโอน เพื่อให้มหาวิทยาลัยนำไปใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการเทียบโอนเท่าที่ควร ทั้งยังต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความชัดเจนของหลักสูตร ตลอดจนขั้นตอนแนวทางและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการสะสมหน่วยกิต จากผลการศึกษาดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตสำหรับมหาวิทยาลัยเปิดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตสำหรับมหาวิทยาลัยเปิด

จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2) อาจารย์และบุคลากร และ 3) นักศึกษา

ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตสำหรับมหาวิทยาลัยเปิดได้ ดังนี้

1. การพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree

หลักสูตร Non-degree มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการกำหนดนโยบายและองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และจัดองค์กรที่รับผิดชอบให้มีบุคลากรเพียงพอ เหมาะสมและมีกรอบการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในด้านลักษณะของหลักสูตรแบบ Non-degree ควรมีลักษณะสำคัญ คือ มหาวิทยาลัยควรจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ และยึดความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่มีความหลากหลาย เป็นอิสระจบในตัวเองและอาจจัดเป็นชุดการเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือนำไปต่อยอดกับหลักสูตรอื่น ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยควรใช้วิธีการที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่น และเอื้อต่อธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ควรมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเข้าถึงได้ง่าย การวัดและประเมินผลควรใช้วิธีที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ไม่เน้นการสอบ ทั้งนี้ ควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาหลักสูตร Non-degree ทั้งระบบ ทั้งในด้านการเรียนการสอน การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับสถาบันการศึกษา

2. การพัฒนาการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต

นโยบายเกี่ยวกับระบบคลังหน่วยกิต มีความจำเป็นและมีความชัดเจนทั้งนโยบายระดับประเทศ และนโยบายระดับหน่วยงาน ซึ่งในการสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตนั้น โดยหลักการสามารถเทียบโอนหน่วยกิตได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ รัฐบาลควรกำหนดกรอบมาตรฐานกลางระดับประเทศซึ่งประกอบด้วยกรอบมาตรฐานหลักสูตรและกรอบมาตรฐานสมรรถนะเพื่อให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งใช้เป็นหลักในการอ้างอิงและดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเทียบโอนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

สำหรับเกณฑ์การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ พบว่า รัฐบาลควรมีเกณฑ์กลางในระดับประเทศเพื่อที่ทุกสถาบันการศึกษาจะได้ใช้กรอบมาตรฐานเดียวกัน โดยแต่ละสถาบันสามารถนำมากำหนดเกณฑ์และขั้นตอนการเทียบโอนในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนในด้านขั้นตอนการดำเนินการระบบคลังหน่วยกิต มหาวิทยาลัยควรกำหนดขั้นตอนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ที่มีความชัดเจน เข้าใจง่ายและประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติงานได้ทราบอย่างทั่วถึง

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลในประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย

1.1 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย

จากผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ของ มสธ. พบว่า โดยภาพรวม ความคิดเห็นของทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา เห็นว่าสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะปณิธานของมหาวิทยาลัยที่กล่าวว่า *"มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิด ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั่วไป เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบอาชีพและขยายโอกาสทางการศึกษาต่อสำหรับทุกคน เพื่อสนองความต้องการของบุคคลและสังคมด้วยการจัดระบบการเรียนการสอนทางไกล..."* สำหรับหลักสูตรแบบ Non-degree ของ มสธ.อยู่ในโครงการสัมฤทธิบัตรซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสการศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนให้ได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ จึงเป็นการเพิ่มวิทยฐานะ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และการส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2565ก, 2565ข, 2565ค) สอดคล้องกับ Benham (1999, p. 9) ที่กล่าวว่า หลักสูตร Non-degree มีความสำคัญมากในการพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้เรียนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคใหม่ และเมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดตามความเห็นของกลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสามารถตอบสนองต่อการใช้งานบริหารหลักสูตรแบบ Non- degree ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ ระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ในขณะที่มุมมองในด้านนโยบายการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree พบว่า ผู้บริหารของ มสธ. มีความเห็นว่า นโยบายการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree มีความชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 2 อย่างไรก็ตาม ทั้งอาจารย์และบุคลากร มีความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายกลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นว่า นโยบายการบริหารหลักสูตรแบบ Non-degree เป็นนโยบายที่มีการกำหนดและสั่งการมาจากระดับบริหาร ซึ่งอาจารย์และบุคลากร อาจขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ซึ่งหากบุคลากรในองค์กรได้มีส่วนร่วมหรือแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย จะสามารถสร้างเสริมประสิทธิภาพหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและรวดเร็ว

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนของ มสธ. ความคิดเห็นของอาจารย์มองว่า หลักสูตรที่เปิดสอนตรงกับความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัย และการจัดการเรียนการสอนมีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับบุคลากร เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเทอร์บูกาที่ให้ความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนมีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

ในส่วนของการบริหารจัดการด้านการนำผลการประเมินไปใช้ พบว่า บุคลากร ของ มสธ. ให้ข้อมูลว่า การบริหารจัดการด้านการนำผลการประเมินไปใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาที่บอกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบ Non-degree สามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ได้จริง รวมทั้งได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และที่สำคัญการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อย่างไรก็ตาม นักศึกษายังคงมีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในประเด็นรูปแบบการประชาสัมพันธ์หลักสูตรแบบ Non-degree ของมหาวิทยาลัยที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งการให้บริการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนตลอดหลักสูตรแบบ Non-degree ในขณะที่ผลการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซียโดยบุคลากร และนักศึกษาให้ความเห็นโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในประเด็นที่เกี่ยวกับระบบข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสามารถตอบสนองต่อการใช้งานบริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อมูลด้านผู้เรียน ข้อมูลด้านความพร้อมด้านสื่อและเทคโนโลยี ข้อมูลด้านการประสัมพันธ์ ฯลฯ

สำหรับประเด็นการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ของมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาครั้งนี้ ทั้งมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี และมหาวิทยาลัยเปิดจีน มีข้อสังเกตเพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยเปิดในต่างประเทศต่างก็มีองค์กรที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree อย่างชัดเจน โดยมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย จะมีหน่วยงาน IPD (The Institute of Professional Development) ที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สถาบันการวิจัย หน่วยฝึกอบรม และภาคอุตสาหกรรมในการพัฒนาหลักสูตร Non- degree ที่หลากหลายและเหมาะสมกับการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบัน ขณะที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลีมี Prime College ซึ่งจัดการศึกษา Non-degree สำหรับคนวัยทำงานและวัยสูงอายุ ซึ่ง Haddad (2006) นักวิชาการด้านการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 คนวัยทำงานและวัยสูงอายุในหลักสูตรแบบ Non-degree มีความต้องการที่จะเรียนรู้ และมุ่งเน้นเป้าหมายทางการศึกษาที่หลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเปิดจีนมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการหลักสูตร Non – degree ที่ชัดเจนที่ทำหน้าที่ในการจัดทำนโยบาย วางแผนการศึกษา ประสานงานและส่งเสริมการศึกษาแบบ Non-degree มีมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุ และมีศูนย์การศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อให้บริการการศึกษาต่อเนื่องที่เป็นหลักสูตร Non-degree แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อยกระดับมาตรฐานและทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้น และจัดการศึกษาและการฝึกอบรมสายอาชีพที่มุ่งเน้นสมรรถนตามมาตรฐานวิชาชีพและข้อกำหนดด้านสมรรถนะ เพื่อให้คุณภาพของผลผลิตตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ในด้านการเรียนการสอน พบว่า ทั้ง 3 มหาวิทยาลัยมีวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree โดยมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซียจัดให้มีด้วยวิธีการเรียนที่หลากหลายทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์และมีการติดตามผลการจัดหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตรงกับความต้องการของสังคม มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลีมีวิธีการจัดการเรียนรู้ใน

ระบบเปิดโดยใช้ Open Educational Resources Service (OER หรือ MOOC) เป็นการให้บริการทางการศึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และจัดการเรียนรู้โดยศูนย์การเรียนรู้ของมหาวิทยาลัย เพื่อจัดหลักสูตรทางวิชาชีพประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีวิธีเรียนแบบผสมผสานทั้งผ่านระบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า ซึ่งนับได้ว่าการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง มีความโดดเด่นในการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทยได้

1.2 การบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. และมหาวิทยาลัยเปิดในเอเชีย

จากผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต ของ มสธ. พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร บุคลากร และนักศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มสธ.ได้ดำเนินการพัฒนาระบบคลังหน่วยกิตมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การดำเนินงานของสำนักการศึกษาต่อเนื่องมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2531 ดังจะเห็นได้จากโครงการสัมฤทธิบัตรที่ประสบความสำเร็จในการเปิดโอกาสการศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนได้เข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มวิทยฐานะส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563ก) ที่กล่าวว่า การพัฒนาและขับเคลื่อนระบบคลังหน่วยกิตหรือระบบธนาคารหน่วยกิตควรดำเนินการบนเจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนรู้ ทั้งความรู้ ทักษะ ประสบการณ์การทำงาน การฝึกอบรม และการฝึกอาชีพมาเทียบโอนได้ ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองจากการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการทำงาน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดตามความเห็นของกลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ความเหมาะสมของการจัดองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบคลังหน่วยกิตและการเทียบโอนหน่วยกิต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มสธ. เป็นสถาบันที่จัดการศึกษาในระบบทางไกล ซึ่งมีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน Non-degree ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่อาจารย์ ผู้บริหารและนักศึกษาต่างก็มองเห็นว่า ระบบข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสามารถตอบสนองต่อการใช้งานบริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านนโยบายของการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตแล้ว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากร มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยเฉพาะในส่วนของความสามารถในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่กลุ่มผู้บริหารเห็นว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า นโยบายของการบริหารระบบคลังหน่วยกิตอาจยังไม่ถูกนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า มสธ. เพิ่งเริ่มดำเนินการตามประกาศหลักเกณฑ์ที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 และหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2565ก) นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตในประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระบบคลังหน่วยกิต ทั้งอาจารย์และบุคลากรมองเห็นตรงกัน โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับต่ำที่สุดในกลุ่มซึ่งตอบโจทย์ผลการวิจัยที่พบว่า

นโยบายของการบริหารระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. ยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง โดยการสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างการยอมรับจะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนระบบคลังหน่วยกิตให้ประสบผลเป็นรูปธรรม

ในส่วนของประเด็นการจัดองค์กรและบุคลากรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบคลังหน่วยกิตและการเทียบโอนหน่วยกิต ยังคงพบว่ามีค่าเฉลี่ยระดับต่ำที่สุดในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563ก) ที่พบว่าการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตหรือธนาคารหน่วยกิตของประเทศกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จควรจะมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบระบบคลังหน่วยกิตโดยตรงที่ชัดเจน โดยการบริหารการศึกษาจะต้องเป็นกลาง ไม่ถูกแทรกแซงโดยการเมืองจึงจะสามารถทำให้เป็นระดับนโยบายที่ต่อเนื่อง และประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งจากข้อค้นพบที่ได้ คือ นักศึกษาให้ความเห็นว่าประเด็นขั้นตอนการดำเนินการเทียบโอนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม ในกรณีเช่นนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563ก) ได้เสนอแนะว่าสถาบันการศึกษาควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกัน รูปแบบหรือขั้นตอนในการดำเนินงานเทียบโอนควรให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก การจัดการศึกษาระหว่างการศึกษาในระบบปกติและระบบคลังหน่วยกิตควรมีความสอดคล้องกันเพื่อให้ง่ายต่อการเทียบโอน

สำหรับการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาครั้งนี้ ทั้งมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งชาติเกาหลี และมหาวิทยาลัยเปิดจีน ต่างก็มีองค์กรที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิตอย่างชัดเจน เช่น ประเทศเกาหลี มีกระทรวงศึกษาธิการโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต (National Institute for Lifelong Education: NILE) ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต (Academic Credit Bank System: ACBS) กำหนดมาตรฐานหลักสูตร อนุมัติหลักสูตรของสถาบันการศึกษา ประกาศมาตรฐานหลักสูตร ประสาทปริญญาแก่ผู้ขอเทียบโอน ซึ่งผู้ขอเทียบโอนหน่วยกิตได้แก่ ผู้ที่เรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะระบุขั้นตอนการเทียบโอนอย่างชัดเจน อรุณี ตระการไพโรจน์ (2561) ได้สะท้อนว่าสาธารณรัฐเกาหลีถือได้ว่าเป็นตัวอย่างประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้ประชาชนอย่างกว้างขวางด้วยการใช้ “ระบบคลังหน่วยกิต” วางแผนการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของผู้เรียน ตามเวลา สถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพและความสนใจ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

2. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต

จากผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต สามารถอภิปรายผลตามข้อค้นพบ ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบาย การบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree

2.1.1 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายระดับชาติ

จากผลการวิจัย พบว่า ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระบบคลังหน่วยกิต ทั้งอาจารย์ และบุคลากรมองเห็นตรงกัน โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับต่ำที่สุดในกลุ่ม สามารถสรุปได้ว่านโยบายของการบริหารระบบคลังหน่วยกิตของ มสธ. ยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น

การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกันในทุกระดับเพื่อเป็นทิศทางการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็วและมีความผันผวน ทำให้บุคคลต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาของประเทศจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ประเทศเกาหลี ประเทศจีน ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับหลักสูตร Non-degree เช่น ประเทศไทยกำลังจัดทำพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อมุ่งให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และประเทศจีนที่มีแผนปฏิรูปและการพัฒนาการศึกษาระยะกลางและระยะยาวแห่งชาติ (2010 – 2020) ที่เน้นความสำคัญของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1.2 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายระดับปฏิบัติ

สำหรับการปฏิบัติในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าบางมหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จอย่างสูง มีระบบการทำงานที่ชัดเจนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี แต่บางมหาวิทยาลัยก็ยังขาดแนวทางการดำเนินที่ชัดเจนเนื่องจากนโยบายไม่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง (พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล, 2564) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า นโยบายระดับหน่วยปฏิบัติ เช่น มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา ควรพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน โดยกำหนดนโยบายการดำเนินการในลักษณะเปิดกว้าง ยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบ และควรตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตและนโยบายการพัฒนาประเทศโดยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายระดับปฏิบัติ มีดังนี้

1) การออกแบบหลักสูตร Non-degree ควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (demand side) และทิศทางการพัฒนาประเทศและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน ควรมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่มีความชัดเจน และยืดหยุ่นโดยการจัดรูปแบบการเรียน การสอบ และโครงสร้างหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยกิตการเรียนเพื่อปริญญา และครอบคลุมไปถึงการยกระดับทักษะการทำงาน (reskill / upskill) อย่างหลากหลายสาขาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงาน สอดคล้องกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศจีน ซึ่งมี Think Tank Team หรือ Curriculum Creative Team มาจากหลากหลายวิชาชีพเพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้หรือความต้องการของตลาดอันนำไปสู่การพิจารณากำหนดหลักสูตร Non-degree ให้เหมาะสมและสอดคล้อง

2) การตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า หลายประเทศได้ให้ความสำคัญในประเด็นนี้อย่างมาก ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศเกาหลี และประเทศมาเลเซียได้จัดหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลแต่ละช่วงวัยและวิชาชีพเพื่อรองรับนโยบายการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม โดยหลักสูตรจะมีความยืดหยุ่น เป็นหลักสูตรระยะสั้นให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย

3) การเรียนการสอนในหลักสูตร Non-degree ต้องเอื้อกับธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยมีความยืดหยุ่น ใช้วิธีการที่หลากหลาย ใช้เวลาไม่นาน เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง รวมทั้งมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ

การเรียนการสอนหลักสูตร Non-degree ในประเทศต่าง ๆ ที่เน้นให้มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย สามารถใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพ และสามารถจัดทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ (อรุณี ตระการไพโรจน์, 2561)

4) การวัดและประเมินผลควรใช้วิธีที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ไม่เน้นการสอบ และใช้วิธีการที่แตกต่างกันสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจจะเป็นการรายงานผลการดำเนินงาน การรวบรวมผลงานในรูปของแฟ้มสะสมงาน (portfolio) และการประเมินจากทักษะการปฏิบัติ เป็นต้น และอาจมีการช่วยในการเตรียมตัวสอบ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากประเทศมาเลเซียและงานวิจัยจากประเทศจีนซึ่งใช้วิธีการประเมินที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานวิชาชีพและข้อกำหนดด้านสมรรถนะเพื่อให้เกิดคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน (Li et al., 2013)

5) การแนะแนวและช่วยเหลือเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนเป็นอีกหนึ่งประเด็นซึ่งควรได้รับการส่งเสริม โดยจัดให้มีนักแนะแนวและที่ปรึกษาที่ช่วยให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร ช่วยวางแผนการเรียนโดยละเอียด การให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา และติดตามการเรียนตลอดหลักสูตร รวมทั้งมีการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการดำเนินงานของประเทศอื่น ตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เช่น ประเทศมาเลเซียที่มีสถาบัน The Institute of Professional Development (IPD) ของ Open University of Malaysia ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาแบบ Non-degree ประเทศอินโดนีเซีย มหาวิทยาลัยเทอร์บูกาที่จัดหลักสูตรแบบ Non-degree ได้มีบริการช่วยเหลือนักศึกษาโดยหน่วยบริการการศึกษาที่เรียกว่า Learning Program Unit of the Distance Learning Open University (UPBJJ-UT) และ มสธ. ได้มีฝ่ายแนะแนวการศึกษาของสำนักบริการการศึกษาซึ่งให้บริการแนะแนวและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนในหลักสูตรต่าง ๆ

2.2 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบาย การบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต

2.2.1 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายระดับชาติ

นโยบายเกี่ยวกับระบบคลังหน่วยกิตมีความจำเป็นและควรมีความชัดเจนทั้งนโยบายระดับประเทศและนโยบายระดับหน่วยงาน โดยควรกำหนดกรอบมาตรฐานกลางระดับประเทศซึ่งประกอบด้วยกรอบมาตรฐานหลักสูตรและกรอบมาตรฐานสมรรถนะเพื่อให้แต่ละมหาวิทยาลัยหรือแต่ละสถาบันการศึกษาใช้เป็นหลักในการอ้างอิงและดำเนินงาน สำหรับหลักการในการเทียบโอน ควรเทียบโอนได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเมื่อเทียบโอนแล้วสามารถเก็บสะสมไว้ในคลังหน่วยกิตเพื่อต่อยอดเข้าสู่หลักสูตรอื่น ๆ ของสถาบันการศึกษา สถาบันควรจัดองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบคลังหน่วยกิตโดยตรง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งกำหนดนโยบายด้านนี้อย่างชัดเจนเพื่อตอบสนองต่อการศึกษาตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563ข) มีข้อสังเกตว่าสถาบันอุดมศึกษาของไทยในปัจจุบันมีนโยบายระบบคลังหน่วยกิต แต่ยังไม่มีกฎเกณฑ์ในการจัดทำระบบคลังหน่วยกิตที่ชัดเจน จึงควรมีการร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงาน สถานประกอบการในการจัดทำหลักสูตรและประเมินผลการศึกษา กลไกการพัฒนาระบบคลังหน่วยกิตควรเริ่มต้นจากการจัดตั้งหน่วยงานกลางเข้ามาดูแล พร้อมทั้งหน่วยงานทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือ มีการออกระเบียบ ข้อบังคับ รูปแบบการเทียบโอน และแนวปฏิบัติต่าง ๆ นอกจากนั้นรัฐบาลควรกำหนดเกณฑ์กลางในระดับประเทศเพื่อเป็นกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ประกอบด้วยกรอบมาตรฐานหลักสูตรและ

กรอบมาตรฐานสมรรถนะเพื่อที่ทุกสถาบันการศึกษาจะได้ใช้กรอบมาตรฐานเดียวกัน จากกรอบมาตรฐานในระดับชาติดังกล่าว แต่ละสถาบันสามารถนำมากำหนดเกณฑ์และขั้นตอนการเทียบโอนในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการดำเนินงานของทุกประเทศในการศึกษาครั้งนี้ด้วย

2.2.2 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายระดับปฏิบัติ

1) สถาบันควรจัดองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงในการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และสะสมหน่วยกิตเข้าสู่ระบบคลังหน่วยกิต เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการระบบทั้งหมดให้มีความชัดเจน เข้าใจง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติงานและสำหรับนักศึกษาที่ขอเทียบโอน โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานเพื่อให้ง่ายสำหรับนักศึกษาที่ขอเทียบโอน และช่วยให้เกิดความคล่องตัวสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยเปิดในต่างประเทศ

2) แต่ละสถาบันควรกำหนดขั้นตอนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการนำเข้าสะสมในระบบคลังหน่วยกิตให้มีความชัดเจน เข้าใจง่ายสำหรับนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการดำเนินงานของประเทศมาเลเซียซึ่งแต่ละสถาบันได้กำหนดขั้นตอนการเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่การกรอกข้อมูลของนักศึกษาเพื่อขอรับการเทียบโอนไปจนถึงการแจ้งผลการเทียบโอน ประเทศเกาหลีโดยหน่วยงาน NILE ได้กำหนดขั้นตอนการเทียบโอนไว้อย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่การสมัครและยื่นหลักฐานเป็นต้นไป

3) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเทียบโอนหลักสูตร Non-degree ขั้นตอนการเทียบโอนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องส่งเสริม การให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานที่ต้องใช้ในการเทียบโอน และการเก็บผลการเทียบโอนในระบบคลังหน่วยกิตเพื่อจะนำไปใช้ในการต่อยอดหลักสูตรอื่นได้ต่อไป ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศเกาหลี ประเทศจีน และประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษามีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาเสนอแนะจำแนกเป็น 2 ประเด็นใหญ่

1.1 การบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree

1) มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร ผู้ใช้บัณฑิตและผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree ที่ชัดเจนและสอดคล้องกันในทุกระดับเพื่อเป็นทิศทางการดำเนินการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2) มหาวิทยาลัยควรจัดองค์กรและจัดสรรอัตรากำลังให้มีบุคลากรเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการหลักสูตรแบบ Non-degree อย่างเพียงพอ เช่น ฝ่ายวิจัย ฝ่ายการตลาด ฝ่ายหลักสูตรที่เน้นการจัด Think Tank Team เพื่อ

การออกแบบหลักสูตรให้หลากหลาย ทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาช่องทางหรือวิธีการการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3) มหาวิทยาลัยควรพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์หลักสูตรแบบ Non-degree และการให้บริการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนตลอดหลักสูตร

1.2 การบริหารจัดการระบบคลังหน่วยกิต

1) มหาวิทยาลัยควรเร่งรัดการดำเนินงานการบริหารระบบคลังหน่วยกิตเพื่อให้เป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ฉบับ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565 2) ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 และ 3) ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญาในระบบโมดูลการสอนทางไกล พ.ศ. 2565 ทั้งนี้เพื่อให้มีการดำเนินการได้ครบกระบวนการ

2) มหาวิทยาลัยควรจัดสรรอัตรากำลังให้มีบุคลากรเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการระบบคลังหน่วยกิตอย่างเพียงพอ

3) มหาวิทยาลัยควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

4) รัฐควรกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับชาติ เพื่อให้สถาบันการศึกษานำไปใช้เป็นเกณฑ์หรือกรอบอ้างอิงและดำเนินการอย่างชัดเจนในการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ทั้งจากการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถสะสมเป็นหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตได้อย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ

5) มหาวิทยาลัยควรจัดองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อให้การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เป็นไปตามเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณวุฒิอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบสะสมหน่วยกิตเข้าสู่คลังหน่วยกิตให้มีความชัดเจนที่สุดโดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานและมีคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติงานและสำหรับนักศึกษาที่ขอเทียบโอน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตร Non-degree และระบบคลังหน่วยกิต

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตร Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตร Non-degree และระบบคลังหน่วยกิตที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงของทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการที่ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่าง 5 มหาวิทยาลัยเปิด ได้แก่ มหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซีย (Open University of Malaysia) มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา อินโดนีเซีย (Universitas Terbuka, Indonesia) มหาวิทยาลัยเปิดเวียดนาม (Hanoi Open University) มหาวิทยาลัยเปิดฟิลิปปินส์ (University of Philippines Open University) และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (Sukhothai Thammathirat Open University)

รายการอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *อว. ลงนามความร่วมมือ MOU กับ 19 มหาวิทยาลัย เปิดหลักสูตรเพิ่มทักษะรองรับงานหลังวิกฤติ COVID-19* http://www.ops.go.th/main/index.php/news-service/news-executive/2181-mou-19-covid-19

กองแผนงาน งานสารสนเทศยุทธศาสตร์. (2565). *รายงานสารสนเทศ ประจำปีการศึกษา 2564*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางการดำเนินงานคลังหน่วยกิตในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 (2565, 24 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 139. ตอนที่ 273 หน้า 28-31.

พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล. (2564). ผลการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว., 14*(1), 15-27.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2565ก, 2 พฤษภาคม). *ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565.*

_____. (2565ข, 2 พฤษภาคม). *ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์เข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565.*

_____. (2565ค, 2 พฤษภาคม). *ประกาศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญาในระบบโมดูลการสอนทางไกล พ.ศ. 2565.*

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *กรอบแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ 2551-2565)*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 -2570*. https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563ก). *ศึกษาการศึกษาและพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนระบบธนาคารหน่วยกิต: ข้อเสนอสำหรับประเทศไทย*. พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2563ข). *ระบบธนาคารหน่วยกิตและกลไกขับเคลื่อน: ความเชื่อมโยงระหว่างภาคอุดมศึกษากับภาคแรงงาน/ภาคประกอบการ*.พริกหวานกราฟฟิค.

อรุณี ตระการไพโรจน์. (2561). *ระบบธนาคารสะสมผลการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย*. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Benham, P. (1999). Challenges and trends in HR/IR: Bridging the gap for global competitiveness. *Advanced Management Journal, 64*, 9–14.

Haddad, W. D. (2006). *Higher education and the dynamics of globalization*. Association of Biblical Higher Education International Conference.

Li, H., Sun, Y., Yang, M., & Wei, Z. (2013). The establishment of academic credit accumulation and transfer system: A case study of Shanghai Academic Credit Transfer and Accumulation Bank for Lifelong Education. *Asian Association of Open Universities Journal, 8*(1), 61-70.

Ministry of Education, Science and Technology (2010, April). *Academic credit bank system*. http://english.mest.go.kr/web/1710/en/board/enview.do?bbsId=258&boardSeq=1227& mode=view